

- А. Шинкар, С. В. Сідак, Г. В. Яцко // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Економіка. - 2015. - Вип. 1(1). - С. 268-271.
8. Черкашина К. Ф. Підходи до оптимізації структури офіційних резервних активів України / К. Ф. Черкашина, О. С. Заваруєва // Формування ринкових відносин в Україні. - 2013. - № 5. - С. 16-21.
9. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

УДК 330.131.5: 633/635: 631.11(477.72)

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Самайчук С.І. – к. е. н., доцент, ДВНЗ «Херсонський ДАУ»

У статті проведено аналіз рівня розвитку та економічної ефективності виробництва продукції рослинництва в сільськогосподарських підприємствах Херсонської області. Здійснено оцінку факторів, що впливають на ефективність виробництва продукції рослинництва, обґрунтовано умови і напрями її підвищення в сільськогосподарських підприємствах регіону.

Ключові слова: валова продукція, сільськогосподарські підприємства, посівна площа, рентабельність, рослинництво, собівартість продукції, урожайність, ціна реалізації.

Самайчук С.И. *Экономическая эффективность производства продукции растениеводства в сельскохозяйственных предприятиях Херсонской области*

В статье проведен анализ уровня развития и экономической эффективности производства продукции растениеводства в сельскохозяйственных предприятиях Херсонской области. Осуществлена оценка факторов, влияющих на эффективность производства продукции растениеводства, обоснованы условия и направления ее повышения в сельскохозяйственных предприятиях региона.

Ключевые слова: валовая продукция, сельскохозяйственные предприятия, посевная площадь, рентабельность, растениеводство, себестоимость продукции, урожайность, цена реализации.

Samaichuk S.I. *The economic efficiency of crop production in agricultural enterprises of the Kherson region*

The article analyzes the level of development and economic efficiency of crop production in the agricultural enterprises of the Kherson region. Estimation of the factors influencing the efficiency of crop production is provided, conditions and direction of its increase in the agricultural enterprises of the region are justified.

Keywords: gross production, agricultural enterprises, crop area, profitability, crop production, cost of production, productivity, sales price.

Постановка проблеми. На всіх етапах розвитку сільського господарства одним із основних напрямів є виробництво продукції рослинництва, а обґрунтування заходів щодо його стабілізації і підвищення ефективності - загальнодержавним завданням. Актуальність проблеми ефективності сільськогосподарського виробництва, зокрема галузі рослинництва, за сучасних умов виходить на перше місце серед інших важливих проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблеми підвищення ефективності виробництва продукції рослинництва в сільськогосподарських підприємствах в умовах ринкових перетворень присвячені наукові праці В.Я.Амбросова, В.Г.Андрійчука, В.І.Бойка, П.П.Борщевського, П.І.Гайдуцького, А.С.Даниленка, М.Я.Дем'яненка, О.Ю.Єрмакова, І.В.Коновалова, В.І.Криворучка, О.В.Крисального, М.Г.Лобаса, М.Й.Маліка, В.Я.Месель-Веселяка, П.О.Мосіюка, О.М.Онищенко, П.Т.Саблука, П.П.Руснака, М.М.Федорова, В.К.Терещенка, О.В.Шкільова, О.М.Шпичака, В.В.Юрчишина та багатьох інших вчених. Разом з тим питання підвищення ефективності виробництва продукції рослинництва й надалі залишається недостатньо вивченим в межах окремих регіонів і сільських територій, спеціалізація яких охоплює виробництво сільськогосподарської продукції.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження тенденцій та економічної ефективності виробництва продукції рослинництва в сільськогосподарських підприємствах Херсонської області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Рослинницька галузь відіграє винятково важливу роль у розвитку сільського господарства, оскільки вона забезпечує населення продуктами харчування, тваринництво – кормами, харчову, переробну і легку промисловість – сировиною. Підвищення рівня ефективності виробництва сільськогосподарської продукції є найважливішим завданням, від рішення якого залежить продовольча безпека країни. Розв'язання його повинно здійснюватися не тільки на державному, але й на регіональному рівні, де вирішується питання забезпечення населення продуктами харчування.

Херсонська область розташована на півдні України, у басейні нижньої течії Дніпра, у межах Причорноморської низини. Омивається Чорним і Азовським морями, а також Сивашем (Гнилим морем) та Каховським водосховищем. Кількість наявного населення на 1 листопада 2015 р. становила 1063,8 тис. осіб, з них у міських поселеннях – 651,2 тис. осіб (61,2%), у сільській місцевості – 412,6 тис. осіб (38,8%). Пересічна густина населення – 37 чол. на км². Кількість адміністративних районів - 18. Населених пунктів – 698, у тому числі міських – 40, сільських – 658.

Природно-кліматичні умови Херсонської області сприятливі для розвитку всіх галузей агропромислового комплексу, в тому числі рослинництва. Виробництво валової продукції сільського господарства у Херсонській області наведено в таблиці 1.

Як свідчать дані таблиці 1, у 2014 р. порівняно з 2000 р. продукція сільськогосподарства у постійних цінах 2010 р. зросла на 85,9%. В тому числі валова продукція рослинництва збільшилася більше ніж у 2 рази, а продукція тваринництва – на 44,7%. У загальній частці валової продукції сільського господарства виробництво продукції рослинництва у 2014 р. займало 74,9%, що на 7,1 відсоткових пункти більше ніж у 2000 р.

Таблиця 1 - Динаміка виробництва валової продукції сільського господарства у Херсонській області, у постійних цінах 2010 р., млн. грн.

Продукція	Роки						2014 р. у % до 2000 р.
	2000	2005	2010	2012	2013	2014	
Продукція сільського господарства	5550,0	6435,2	8142,3	8334,2	9811,1	10315,4	185,9
Продукція рослинництва	3762,5	4644,1	6327,1	6351,3	7490,8	7729,5	205,4
Зернові культури	1299,4	1584,2	1591,3	1143,2	1798,1	2247,1	172,9
Технічні культури	468,8	1222,0	2004,4	1527,2	2020,2	1759,5	375,3
Картопля, овочі та баштанні	1430,3	1440,0	2261,5	3272,0	3050,6	3301,3	230,8
Плодоягідні та виноград	395,0	322,0	279,9	352,1	439,8	387,0	98,0
Кормові культури	108,3	81,3	123,3	81,6	85,4	89,6	82,7
Інша продукція та зміна обсягів незавершеного виробництва	60,7	-5,4	66,7	-24,8	96,7	-55,0	-
Продукція тваринництва	1787,5	1791,1	1815,2	1982,9	2320,3	2585,9	144,7
Худоба і птиця	840,1	900,9	784,6	895,4	932,7	941,1	112,0
Молоко	727,5	657,3	768,0	779,5	775,5	760,5	104,5
Яйця	150,2	132,6	203,5	252,4	559,0	840,2	559,4
Вовна	1,8	1,8	0,7	0,6	0,6	0,6	33,3
Інша продукція	67,9	98,5	58,4	55,0	52,5	43,5	64,1

Джерело: [4. с. 78]

Економічна ефективність виробництва продукції рослинництва значною мірою залежить від дотримання сівозмін і відповідної структури посівних площ певних культур у загальній структурі посівів порівняно з іншими сільськогосподарськими культурами (таблиця 2).

Як свідчать дані таблиці 2, посівна площа сільськогосподарських культур у Херсонській області за 2000 - 2014 рр. збільшилась на 152,4 тис. га, або на 11,9%. В структурі переважають посівні площі під зерновими і зернобобовими культурами, питома вага яких зменшилась на 1,7 відсоткових пункти (з 55,8% у 2000 р. до 54,1% у 2014 р.). Технічні культури займають 34,5%, із яких соняшник – 22,3%, посівні площі під соняшником збільшились за досліджуваний період на 131,8 тис. га, або на 70,4%. Більше ніж у 3,6 рази скоротилися посівні площі під кормові культури.

Результати дослідження динаміки урожайності сільськогосподарських культур у Херсонській області за 2000-2014 рр. дозволили зробити наступні висновки: урожайність зернових культур у 2014 р. порівняно з 2000 р. зросла на 11,1 ц/га. Урожайність ріпаку і сої зростає по роках. Урожайність овочів зростала найвищими темпами – у 2014 р. порівняно з 2000 р. вона збільшилась майже у 2,5 рази. Темп приросту урожайності картоплі і кормових коренеплодів за досліджувані роки має від'ємне значення, урожайність плодів і ягід та винограду навпаки має по роках абсолютний приріст (табл. 3).

Таблиця 2 - Динаміка і структура посівних площ основних сільськогосподарських культур у Херсонській області

Культури	2000 р.		2010 р.		2012 р.		2013 р.		2014 р.	
	тис. га	%	тис. га	%	тис. га	%	тис. га	%	тис. га	%
Зернові та зернобобові	712,7	55,8	704,6	50,7	642,3	48,5	796,2	56,2	772,7	54,1
у т.ч. озимі зернові	402,1	31,5	470,0	33,8	255,6	19,3	502,3	35,4	561,6	39,3
з них пшениця	372,9	29,2	377,7	27,2	243,0	18,4	444,3	31,3	474,6	33,2
Жито	11,2	0,9	4,7	0,3	2,6	0,2	2,9	0,2	3,5	0,3
Ячмінь	18,0	1,4	87,6	6,3	10,0	0,7	55,1	3,9	83,5	5,8
ярі зернові	310,6	24,3	234,6	16,9	386,7	29,2	293,9	20,8	211,1	14,8
з них пшениця	3,6	0,3	1,4	0,1	2,3	0,2	1,6	0,1	2,0	0,1
Ячмінь	210,7	16,5	185,6	13,4	238,6	18,0	182,4	12,9	125,5	8,8
Овес	15,8	1,2	2,4	1,7	4,3	0,3	3,9	0,3	3,0	0,2
кукурудза на зерно	32,3	2,5	22,0	1,6	64,7	4,9	59,8	4,2	43,8	3,1
Просо	22,2	1,7	5,8	0,4	27,3	2,1	12,9	0,9	11,4	0,8
Гречка	4,6	0,4	0,6	0,0	1,2	0,1	1,3	0,1	0,8	0,1
Рис	5,5	0,4	7,9	0,6	7,1	0,5	7,5	0,5	6,8	0,5
зернобобові	4,3	0,3	6,3	0,5	8,8	0,7	7,9	0,5	5,2	0,4
Технічні культури	224,3	17,6	502,4	36,2	512,1	38,7	461,8	32,6	493,6	34,5
у т.ч. соняшник	187,2	14,7	292,9	21,1	377,2	28,5	293,5	20,7	319,0	22,3
Ріпак	12,6	1,0	77,3	5,6	11,4	0,9	60,1	4,2	54,1	3,8
Соя	17,4	1,4	85,9	6,2	98,3	7,4	84,2	5,9	98,5	6,9
Картопля і овочебаштанні	90,0	7,0	98,2	7,1	96,7	7,3	94,5	6,7	93,9	6,6
Кормові	249,8	19,6	83,0	6,0	73,0	5,5	64,7	4,5	69,0	4,8
Уся посівна площа	1276,8	100,0	1388,2	100,0	1324,1	100,0	1417,2	100,0	1429,2	100,0

Джерело: [4, с. 91]

Аналізуючи сучасний стан розвитку галузі рослинництва Херсонської області, не можна не звернути увагу на ряд чинників, які значно впливають на ефективність виробництва рослинницької продукції. До них належать у першу чергу: матеріально-технічне забезпечення (достатня кількість машинно-технічних засобів, що відповідають стандартам нових технологій); постачання високоврожайних, цінних сортів посівного матеріалу; достатнє внесення мінеральних та органічних добрив; впровадження науково обґрунтованих сівозмін з оптимальним насиченням і раціональним розміщенням посівів сільськогосподарських культур.

Таким чином, для забезпечення раціонального рівня механізованого виробництва конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції потрібно довести кількісний та якісний склад машинно-тракторного парку до науково обґрунтованої технологічної потреби, за якої всі операції виконуватиметься в найкращі агротехнічні строки з високою якістю та низькими витратами коштів і матеріально-технічних ресурсів. Проте наявний машинно-тракторний парк не відповідає сучасним вимогам аграрного виробництва. Нині в аграрному секторі використовується близько 5676 шт. тракторів, 1037 шт. зернозбиральних комбайнів, 2937 шт. вантажних автомобілів (табл. 4).

Таблиця 3 – Динаміка урожайності основних сільськогосподарських культур у Херсонській області, ц/га

Культури	Роки						2014 р. у % до 2000 р.
	2000	2005	2010	2012	2013	2014	
Зернові та зернобобові	17,2	22,1	22,1	18,2	22,2	28,3	164,5
Соняшник	8,7	10,3	12,3	8,3	12,1	8,7	100,0
Ріпак	8,0	12,8	15,8	10,0	17,0	15,6	195,0
Соя	13,2	23,1	29,9	26,8	34,4	30,5	231,1
Картопля	129	96	104	107	100	112	86,8
Овочі	117	139	194	288	272	289	247,0
Кормові коренеплоди	177	211	274	245	155	151	85,3
Кукурудза на силос і зелений корм	75	116	160	120	187	138	184,0
Однорічні трави на сіно	28,8	28,2	28,7	26,0	41,3	42,3	169,2
Багаторічні трави на сіно	25,0	29,8	37,2	34,0	37,6	42,3	169,2
Плоди та ягоди	66,9	76,7	74,5	101,1	103,5	96,6	144,4
Виноград	49,2	65,4	65,3	75,9	111,4	105,7	219,3

Джерело: [4, с. 106]

Таблиця 4 - Динаміка наявності тракторів, зернозбиральних комбайнів та вантажних автомобілів в господарствах Херсонської області, шт.

	Роки					
	2000	2005	2010	2012	2013	2014
Трактори	13224	6394	5537	5683	5720	5676
у % до 2000 року	100,0	48,4	40,4	43,0	43,3	42,9
Зернозбиральні комбайни	2253	1269	986	1007	1106	1037
у % до 2000 року	100,0	56,3	43,8	44,7	49,1	46,0
Вантажні автомобілі	7781	3204	3178	3083	3010	2937
у % до 2000 року	100,0	41,2	40,8	39,6	38,7	37,7

Джерело: [4, с. 84]

За 15 років (2000-2014 рр.) у регіоні більше ніж у 2 рази скоротилась чисельність тракторів і зернозбиральних комбайнів, у 2,6 рази – чисельність вантажних автомобілів. У даний час сільськогосподарський товаровиробник позбавлений можливості оновлювати матеріально-технічні засоби, дотримуватися технологічних вимог вирощування сільськогосподарських культур, внаслідок чого в структурі витрат зменшилися відрахування на амортизацію більше ніж у 2,5 рази.

Виробництво аграрної продукції знаходиться в прямій залежності від внесення мінеральних і органічних добрив. На протязі 2000 – 2014 рр. у регіоні майже у 2,7 рази скоротилась удобрена площа мінеральними добривами і в 81,7 рази – органічними добривами.

Головним критерієм ефективності господарювання в умовах ринку є рентабельність. Рівень рентабельності виробництва окремих видів продукції рослинництва у сільськогосподарських підприємствах Херсонської області характеризують дані табл.5.

Таблиця 5 – Рівень рентабельності основних видів продукції рослинництва в сільськогосподарських підприємствах Херсонської області

	Роки						Відхилення 2014 р. від 2000 р., в.п.
	2000	2005	2010	2012	2013	2014	
Продукція рослинництва	16,7	5,8	21,8	12,3	10,4	26,6	+9,9
Зернові культури	32,2	-4,3	2,5	7,6	-7,3	19,8	-12,4
Соняшник	22,1	16,4	68,0	22,2	16,4	22,8	+0,7
Картопля	5,5	38,6	23,0	-6,0	43,2	51,0	+45,5
Овочі відкритого ґрунту	-5,1	2,0	12,6	-9,1	8,3	18,0	+23,1
Плоди	11,1	33,5	40,2	-5,2	5,3	31,4	+20,3
Виноград	97,8	23,4	10,6	35,9	110,4	108,9	+11,1

Джерело: [4, с. 86]

Аналіз показників динаміки рівня рентабельності основних видів продукції рослинництва у сільськогосподарських підприємствах свідчить про нестабільну тенденцію ефективності виробництва. У 2012 р. з аналізованих видів продукції рентабельними були лише зернові, соняшник і виноград. Стабільний рівень окупності витрат мають соняшник та виноград, тому в умовах дефіциту фінансових і матеріальних ресурсів найбільш вигідним є вирощування цих культур.

Встановлено, що зміна рівня рентабельності зумовлена впливом на неї як собівартості, так і ціни реалізації окремих видів продукції. Аналіз динаміки собівартості показує стійку тенденцію до її підвищення, яке сталося за рахунок збільшення вартості матеріальних і енергетичних ресурсів. Особливо відчутно зросла вартість насіння і посадкового матеріалу, мінеральних добрив, нафтопродуктів, електроенергії та ін. Щодо затрат на оплату праці, то їх питома вага постійно зменшується. Якщо в 2000 р. вони в структурі собівартості становили 15,5 %, то в 2014 р. питома вага цих витрат зменшилась до 5,1 %, що свідчить про зниження рівня матеріального стимулювання у виробництві продукції рослинництва.

Висновки. Підсумовуючи результати оцінки стану виробництва і його ефективності, можна зробити висновок, що нарощування виробництва конкурентоспроможної продукції рослинництва та ріст її ефективності можуть бути досягнуті за рахунок збільшення урожайності сільськогосподарських культур, поліпшення структури посівних площ та насінництва, нарощування родючості ґрунтів, недопущення їх ерозії, збільшення внесення добрив, в першу чергу органічних, зміцнення матеріально-технічної бази виробництва, впровадження новітніх технологій, підвищення якості продукції, зниження її собівартості, ліквідація диспаритету цін та ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Збарський В. К. Економіка сільського господарства: навч. посіб. / В. К. Збарський, В. І. Мацибора, А. А. Чалий. – К.: Каравела, 2009. – 264с.
2. Прокопець Л. В. Окремі проблеми розвитку сільськогосподарських підприємств України / Л. В. Прокопець // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. – 2012. – Вип. 32 : у 3 ч. – Ч 1. – с. 174 - 178.

3. Садчиков В. С. Динаміка та тенденції розвитку організаційно-економічного забезпечення рослинництва / В. С. Садчиков // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2015. - № 2 (2). = с. 150 – 161.
4. Статистичний щорічник Херсонської області за 2014 рік / За ред. В.А. Вознюка. – Херсон: Головне управління статистики у Херсонській області, 2015. – 494с.

УДК: 330.341.1:338.432

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ДО СУТНОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Сілецька Н.В. – к.е.н., доцент,
Берегова В.В. – к.е.н., доцент, ДВНЗ «Херсонський ДАУ»

Опрацьовано теоретичні аспекти інноваційної стратегії. За результатами дослідження узагальнено думку провідних та вітчизняних науковців стосовно розуміння сутності цього поняття та на основі розглянутих наукових підходів виділено основні ключові риси, які найчастіше зустрічаються в науковій літературі. Уточнено місце інноваційної стратегії в їх загальній системі в сучасних умовах господарювання, на основі чого визначено її важливу роль для підприємств. Доведено, що інноваційну стратегію необхідно розробляти на найвищому рівні через її першочергове значення, оскільки вона є необхідною умовою ефективного довгострокового розвитку вітчизняних аграрних підприємств у сучасних ринкових умовах.

Ключові слова: стратегія, інноваційна стратегія, інноваційний потенціал підприємства, інноваційна діяльність, розвиток підприємства.

Силецкая Н.В., Береговая В.В. Теоретическое обоснование и обобщение современных подходов к сущности инновационной стратегии аграрного предприятия

Исследованы теоретические аспекты инновационной стратегии. По результатам исследования обобщены суждения ведущих зарубежных и отечественных ученых относительно понимания сущности данного понятия и на основе рассмотренных научных подходов выделены основные ключевые черты, наиболее часто встречающиеся в научной литературе. Уточнено место инновационной стратегии в системе стратегий предприятия в современных условиях ведения хозяйственной деятельности, на основе чего определена ее важная роль для предприятий. Доказано, что инновационную стратегию необходимо разрабатывать на высшем уровне в силу ее первоочередной значимости, поскольку она является необходимым условием эффективного долгосрочного развития отечественных аграрных предприятий в современных рыночных условиях.

Ключевые слова: стратегия, инновационная стратегия, инновационный потенциал предприятия, инновационная деятельность, развитие предприятия.

Siletska N.V., Berehova V.V. Theoretical substantiation and generalization of current approaches to the essence of innovation strategy of agricultural enterprises

The article examines theoretical aspects of innovation strategy. It summarizes the views of leading foreign and domestic scientists on the essence of the concept, and, based on the scientific approaches considered, identifies the key features common in scientific literature. The study specifies the place of innovation strategy in the system of enterprise strategies under modern conditions of economic activity, and reveals its important role for enterprises. It proves that due to its primary importance, innovation strategy is to be developed at the highest level, since it is a prerequisite for